

«На Мармурових скелях» — перший художній роман Ернста Юнгера, що вийшов друком 1939 року, незадовго до початку Другої світової війни. У цьому творі автор у формі метафоричної притчі змальовує зіткнення добра і зла, спокійного упорядкованого світу та тоталітаризму.

Сюжет твору розгортається навколо двох братів, які живуть на Мармурових скелях, займаючись ботанікою, плекаючи рослини, читаючи, навчаючись, застосовуючи здобуті знання для дослідження таємниць природи, п'ючи вино, втішаючись плодами своєї праці та тихим і мирним життям. Однак у світі під скелями починають ворохобитися темні сили, які загрожують самим основам їхнього звичного способу існування. На довколишніх теренах здобуває владу старший лісничий, 'спраглий насильства, байдужий до наук, мистецтв, гармонії з природою та звичного ладу життя, тож силам добра доводиться стати супроти зла, що шириться світом.

У постаті старшого лісничого вбачається гітлерівський Третій Райх, але водночас його ж можна трактувати і як сталінізм, і як комунізм, і як будь-який інший тоталітарний режим, ворожий вільній людині.

Юнгерова алегорія залишається позачасовою і надзвичайно актуальною у нашому сьогоденні.

Редактор Л. Пішко

Відповідальний редактор О. Жупанський

Цей текст захищений Законом України

«Про авторське право і суміжні права».

*Виключне право на видання цього тексту належить
Видавництву Жупанського.*

*Будь-яке цитування тексту; його відтворення
чи публікація можливі лише з дозволу видавництва.*

Перекладено за виданням: Ernst Jünger: Auf den Marmorklippen. Ullstein Verlag, Berlin 1994.

© 1939, 1978 Klett-Cotta – J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger GmbH, Stuttgart.
Ernst Jünger, Auf den Marmorklippen. Sämtliche Werke (PB) vol. 18, Klett-Cotta, Stuttgart 2015.

© Видавництво Жупанського;
Є. Попович, переклад, примітки;
О. Баратинська, художнє оформлення, 2024.

1

Хто з вас не знає пекучої туги, що огортає нас на згадку про щасливу пору свого життя? Бо та пора минула і ніколи не вернеться, нас розлучено з нею — навіть найбільша відстань не розлучає так немилосердно. А картини щастя у відблиску минувшини постають іще привабливішими; ми згадуємо їх, мов тіло забраної смертю коханої, яке спочиває глибоко в землі й викликає в нас моторошне почуття, ніби відбиток нищення, сповнений якоїсь вищої, духовної краси. І ми, спрагло линучи думками до тієї минулої пори, знов і знов обстежуємо кожную дрібну подію в ній, кожную її рисочку. Тоді нам починає здаватися, що ми свою міру життя й любові не виповнили по вінця, та хоч би як ми жалкували, що так сталося, прогаяне годі надолужити. О, якби це почуття було нам наукою кожної щасливої миті!

А ще солодшим стає спогад про наші роки, міряні й за місячним, і за сонячним календарем, коли вони скінчилися раптовим жахом. Аж тоді ми починаємо розуміти, яке нам випало щастя, — ми могли жити своєю малою громадою, під мирним дахом, мали з ким цікаво поговорити, ласкаво привітатися вранці й попрощатися ввечері. Ох, ми завжди надто

сидів на гребені клуні, чи метеор, що, потріскуючи, перетинав небо. Але ми завжди спинялися, мов закам'янілі, і в нас кров холола в жилах від раптового ляку. Тоді нам здавалося, що нас наділено здатністю по-новому споглядати ту країну; ніби наші очі могли прозирати крізь речі й бачити золото і кристали в мерехтливих жилах глибоко під застиглою землею. І тоді, бувало, перед нами з'являлися, сірі й примарні, споконвічні духи цього краю, що жили тут задовго до того, як задзвонили дзвони монастирської церкви і проклав борозну плуг. Вони нерішуче наближались до нас, і їхні грубі, ніби витесані з дерева, обличчя мали дивний вираз, — загадкове поєднання веселого й страшного; злякані й водночас зворушені, ми чітко бачили їх у виноградниках. Часом нам здавалося, що їм кортить озватися до нас, та невдовзі вони зникали, як імла.

Ми мовчки долали далі короткий шлях до свого скиту. Засвітивши в бібліотеці лампу, ми презиралися: і я бачив, яким гарним, шляхетним світлом було осяяне лице брата Ото. Те дзеркало переконувало мене, що зустріч у винограднику не була марною. Не перемовившись жодним словом, ми тисли один одному руку, і я йшов нагору, до гербаріуму. Вранці ми теж ніколи вже не говорили про таке.

У гербаріумі я ще довго сидів біля відчиненого вікна, на душі в мене було легко й весело, і я серцем відчував, як веретено пряде золотими нитками матерію життя. Потім над Альта Планою сходило сонце й заливало яскравим світлом околиці аж до кордонів Бургундії. Дикі скелі та льодовики іскрилися білим і червоним, а високий берег мерехтливо вимальовувався в зеленому плесі Маріни.

На гострому гребені будинку починали свій день горихвістки, годуючи вже других за цей рік пташенят, що, домагаючись їжі, пищали, наче хтось гострив ножики. З очерету, що поясом оперізував затоку, здіймалися низки качок, а в садках зяблики й щиглики додзьобували останній виноград. Тоді я чув, як відчинялися двері бібліотеки і брат Ото виходив у садок поглянути на лілеї.

2

А навесні ми прилучалися до карнавалу, як узвичасно в тій країні. Ми вгорталися в строкате блазенське вбрання, все в латках, що рябіли, як пташине пір'я, й надягали цупкі маски з дзьобами. А тоді, махаючи руками, наче крильми, блазенською ходою простували до містечка, де на старому майдані було поставлене високе карнавальне дерево. Там, при світлі смолоскипів, відбувався похід масок: чоловіки йшли затулені пташиними масками, а жінки — перевдягнені в розкішне вбрання минулих сторіч. Вони зачіпали нас жартівливими словами, вимовляючи їх тонкими, зміненими голосами старих дзигарів з мелодією, а ми відповідали різким пташиним криком.

На майдані нас уже кликали з шинків та винарень марші пернатих — тоненькі, жалючі флейти

цигликів, свистючі цитри сичів, ревучі контрабаси готурів і верескливі ручні органи, на яких пригравав до своїх сороміцьких віршів цех одудів. Ми з Ото приєднувалися до чорних дятлів, у яких марші вистукували ополониками на дерев'яних шапликах, давали блазенські поради й чинили блазенський суд. Тут доводилося пити вино обережно, бо ми мусили смоктати його з келиха соломинкою крізь ніздрю дзьоба.

Коли в голові починало туманіти, ми провітрювалися, гуляючи садками і ярами вздовж валу навколо містечка чи бавлячись на танцювальному майданчику. Або в альтанці якогось господаря скидали маску і в товаристві випадкової любки споживали зі сковорідок слимаки по-бургундському.

Тими ночами всюди до самого світанку лунав пронизливий пташиний клич — у темних провулках і біля Великої Маріни, в каштанових гаях і виноградниках, в оздоблених лампіонами гондолах та темному плесі моря і навіть між високими кипарисами на цвинтарях. І всюди у відповідь йому, наче луна, вихоплювався зляканий зойк тих, що втікали. Жінки в цій країні гарні й сповнені щедрої снаги, яку Старий Буркотун називає дарувальною чеснотою.

Признаюся, нас мало не до сліз доводить згадка не про лихо цієї країни, а про їх веселощі та квітучий добробут. У мене й досі стоїть у вухах та гра голосів, а надто приглушений зойк, яким зустріла мене на валу Лаурета. Хоч її тіло приховував кринолін із золотими торочками, а обличчя — перламутрова маска, я з того, як вона йдучи крутила стегнами, відразу впізнав її в темній алеї і сховався за деревом. Тоді злякав її дятлячим сміхом і, вимахуючи широ-

кими чорними рукавами, погнався за нею. Угорі, де стоїть римський камінь, я спіймав її, знесилена й тремтячу, і стиснув в обіймах, схиливши над її обличчям яскраво-червону маску. Я відчув, як вона, відпочиваючи в моїх обіймах, ніби снила, скована чарівною силою, і мені стало шкода її. Усміхаючись, я відсунув пташину маску на чоло.

Тоді вона й собі всміхнулася і тихо затулила мені рота рукою — так тихо, що я чув уже тільки свій подих, який проходив крізь її пальці.

3

Взагалі ж ми день у день жили у своєму скиті дуже усамітнено. Він був розташований край Мармурових скель посередині одного кам'яного острівця, які подекуди витикаються з землі в тій країні виноградної лози. Город наш тулився у вузьких кам'яних западинах, де набралось за довгі роки ґрунту, і був захищений по краях тих западин кам'яною огорожею, попід якою росло дике зілля, таке, як буяло на родючих ґрунтах виноградників. Напровесні тут цвіли, мов китиці голубих перлин, мускатні гіацинти, а восени нам тішили око плоди фізаліса, що яскрили, ніби червоні лампіони. А в усі пори року будинок і город оточували сріблясто-зеле-

ні кущі рути, від яких, коли сонце підбивалося вгору, котилися хвилі п'яного запаху.

Опівдні, коли сонце наповнювало вогнем виноградні грона, у скиті стояла прохолода, бо там не тільки підлога була викладена за звичаєм південних країн кам'яною мозаїкою, а й чимало приміщень заглиблювалися в скелі. Але я о тій порі любив також лежати на терасі і в напівсні слухати спів цикад, схожий на брязкіт скелець. Потім на город налітали метелики й обсідали зібрані в парасольки квітки дикої моркви, а на каміння вилазили вигріватися на сонці перлисті ящірки. І, нарешті, коли білий пісок на зміїній стежці розпікався до гарячого, на неї повільно виповзали списоголовці і невдовзі покривали її всю, наче низка ієрогліфів.

Ми не боялися цих тварин, яких багато жило в шпаринах і розколинах скиту; нас навіть тіщило вдень їхнє забарвлення, а вночі — тоненький дзвінкий свист, яким вони супроводжували свою любовну гру. Ми часто, ледь підібгавши вбрання, переступали через них, а як мали гостя, що боявся гадюк, відсовували їх ногами зі стежки. Але завжди зміїною стежкою йшли зі своїми гістьми руч-об-руч і не раз помічали, що почуття волі й акробатичної впевненості, яке нас охоплювало на тому шляху, наче передавалося і їм.

Мабуть, було багато причин, через які ті тварини стали такими свійськими, але без Лампузи, нашої старої куховарки, ми навряд чи пізнали б їхню поведінку. Лампуза, поки було літо, щовечора ставила їм перед кухнею, притуленою до скелі, срібний казанець молока, а потім скликала їх якимось незрозумілим вигуком. І враз в останньому промінні сонця скрізь у городі спалахували золотом, звиваючись,

гадюки — на чорній землі грядок з лілями, на сріблясто-зеленому килимі з рути й вище на скелях у кущах ліщини та бузини. Тоді вони влягалися навколо казанця, утворюючи собою образ полум'яного вінка з омахами на всі боки, і споживали дарунок.

Коли Ерію був зовсім малий, Лампуза, годуючи отак змії, тримала його на руках, і він тоненьким голоском повторював її поклик. Та як же я здивувався, побачивши одного вечора, як хлопчик, що ледве навчився ходити, сам витяг надвір казанця. Там він постукав по його вінцях ложкою з грушевого дерева, і з розколин Мармурових скель, полум'яніючи на сонці, почали виповзати червоні змії. І я, наче ввісні, почув, як малий Ерію сміявся, стоячи серед них на втопаному глиняному подвір'ї біля кухні. Змії, граючись навколо хлопця, задирали до нього важкі трикутні голови й швидко похитували ними, наче маятниками. Я стояв у альтанці й не зважувався покликати свого Ерію, як не зважуються покликати сновиду, що ввісні йде стрімким гребенем будинку. Та враз я побачив перед порогом кухні стару Лампузу, що стояла, склавши руки на грудях, і всміхалася. Та картина сповнила мене чудовим почуттям безпеки перед величезною загрозою.

Відтоді Ерію став для нас ніби дзвіночком, що кличе на вечерю. Почувши дзенькіт казанця, ми відкладали працю, щоб помилуватися хлопцем, як він годуватиме змії. Брат Ото поспішав до надвірної альтанки зі своєї бібліотеки, а я з гербаріуму. Лампуза також відходила від печі й спостерігала за малим із гордим, ніжним виразом на обличчі. Особливо ми тішилися, бачивши, як завзято Ерію домагався, щоб між тваринами був лад. Скоро він кожній змії дав